

EN LA SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ. BARCELONA. UOC, 2006

Ens trobem davant d'un llibre col·lectiu promogut per la Universitat Oberta de Catalunya que té com una de les seves prioritats potenciar estudis i reflexions relacionats amb l'educació social. Ara bé, la Universitat Oberta no abandona, ni oblida, l'oportuna i sempre necessària reflexió teòrica, de manera que

aquest llibre aplega un conjunt de treballs en què es combina la joventut dels seus autors amb una experiència ben contrastada. La síntesi de tot plegat no pot ser, doncs, més que positiva, i palesa l'existència, en el camp de la pedagogia social, d'una generació de professionals que, a cavall entre la teoria i la pràctica, sistematitza els continguts, els àmbits i els fonaments d'una disciplina en emergència i que ha de créixer en els propers anys.

En aquest sentit, el professor Sáez fa una visió global de la pedagogia social en la qual trobem la importància d'allò més pràctic i més proper a les persones que acaben rebent els serveis dels professionals. Però també ens condueix a nivells molt més elevats des dels quals podem fer-nos més preguntes sobre la professionalització de la pedagogia social. A més, la convergència europea és una peça clau del discurs que podem trobar en aquest apartat del llibre. La professionalització dels estudiants dels diferents graus és un objectiu només assolible si adoptem aquest procés com una oportunitat per replantejar-nos moltes de les reflexions que fa temps que es publiquen. Les peces del trencaclosques només encaixaran si la professió, els professionals, la universitat i els docents, és a dir, tot el *camp pedagògic*, assumeixen que cal seure en una mateixa taula i analitzar què pertoca a cada sector. D'una banda, la universitat *s'emborratxa* actualment de planificar competències per al desenvolupament després de la formació de la professió i, de l'altra, cal analitzar si la professió admet aquestes competències al cent per cent com les vàlides o si les canviarien. Però ens oblidem de definir clarament si les competències específiques de cada professió són o no l'únic encàrrec que hauria de tenir la universitat o si, a més, les competències transversals del mercat de treball actual han de ser també planificades per a la seva consecució a través de les assignatures dels graus.

La societat de la informació posseeix unes característiques que cal tenir clares per al desenvolupament de qualsevol professió, i no són menys les professions lligades a la pedagogia social. I és que queda clar que la formació que ha d'oferir la universitat ha d'estar en plena actualització pel que fa al context, la societat, la cultura i la política social d'allà on s'intervingui, o, si més no, transmetre coneixements que es puguin transformar, per part dels futurs professionals, en accions significatives per als col·lectius als quals ens adrecem.

La pedagogia social com a *àmbit de coneixement* ha de posicionar-se sobre aquestes qüestions i traduir-les en esglaons que arribin fins a la praxi del dia a dia de l'educació social. En aquest sentit, podem dir que és cert que, per poder desenvolupar totes aquestes idees que expressa Juan Sáez en fets concrets, no podem oblidar el context en què ens trobem quant a pedagogia social i educació social. Si bé és conscient que tots tenim clar que l'any 1991 no va néixer la professió, sinó la diplomatura universitària com a reconeixement de la feina feta,

no tothom té clar el pes que pot arribar a tenir la història i el camí que ens ha fet arribar on som actualment. Així, Jordi Planella fa un repàs històric en clau d'utilització per al present i per al futur. Ens mostra models passats i ens dona l'oportunitat de veure possibles reflexos en l'actualitat, models que, en alguns casos, no han aconseguit fer passar l'exclòs al grup dels no exclosos, models en els quals els exclosos només fan que ballar d'un grup a l'altre, d'entre els diferents col·lectius vulnerables i amb característiques *de risc*, sense acabar de sortir-se'n. Models en què el poc protagonisme dels principals implicats és preocupant i poc eficaç, si ho mirem tècnicament.

El passat pot ser, sens dubte, font d'inspiració per al futur. I no per repetir, sinó per adaptar, per fer passos endavant, per aprendre d'allò que ha tingut rellevància en positiu o en negatiu, per tenir-ho en compte tot plegat i fer-ne una lectura des del present. Donar vida al passat és el que aconsegueix l'autor. La història en si forma part de la creació de la identitat fins i tot professional, i d'alguna manera també forma part d'una identitat acadèmica que ha d'establir connexions contínues amb la realitat per poder ser veritablement significativa per als usuaris dels dispositius dels quals parla Pié. Des de Zotikos fins al mite grec del Minotaure poden ser font d'inspiració per a una mirada un tant romàntica de la història que portem al damunt, però també s'exposen idees contemporànies a l'entorn de la pedagogia social. Així doncs, la pedagogia de l'exclusió esdevé un reflex de la realitat actual; en part, de l'educació social. Pedagogia activa, autoritària, herències del franquisme, escoltisme i una passejada per alguns dels pedagogs de referència és el que podem trobar en el text.

I entre tanta herència pedagògica, la transformació de la pedagogia social en allò físic i possiblement fungible (o no) té com a resultat la institucionalització dels col·lectius o bé de les persones individuals, segons com vulguem anomenar-ho. Pié inicia un camí cap a la contextulització d'aquests termes. L'epistemologia de les institucions resulta interessant per comprendre moltes coses del dia a dia de l'educador social i d'altres professionals. En l'acció socioeducativa inicial —més tard també desenvolupada per Úcar—, ha acabat tenint més pes allò social que no pas allò educatiu quant a concepte. Els dispositius són una resposta més aviat social i moltes vegades, tal com diu Planella, projectes de *pedagogia de l'exclusió*, que moltes vegades va encaminada essencialment a la protecció.

En aquest aspecte, al llarg del text d'Assumpció Pié, es transita per perspectives i accions d'assistència, de correcció o de reeducació, així com de control. El fet en si de la pedagogia de l'exclusió en què ens basem i la intervenció proteccionista o aïllant provoca que haguem de fer una intervenció educativa, afegint més fulls al projecte educatiu (ja prou ampli de qualsevol persona) sense tenir en compte la seva institucionalització. I és en aquest aspecte en què s'o-

bre un camí en la pedagogia social, i en les noves línies que destaca Jesús Vilar, per a l'educació social.

La institució contextualitzada com un fet cultural i com a resposta a un mal-estar humà són algunes de les tesis que podem subscriure si ens emplacem a teories freirianes que, d'alguna manera, no van mal encaminades, si pensem en la multitud de situacions que es donen en la nostra societat del tot vulnerable. Les institucions com a ordre social creen elles mateixes noves formes de relació. Si bé la família s'entén com una de les clàssiques formes d'organització i de connexions internes, la creació de dispositius configura nous formats interns de relacions entre les persones que hi participen i amb l'exterior. Una reordenació que, al cap i a la fi, acabarà produint una reordenació posterior d'aquesta mateixa i s'anirà atribuint una funció simbòlica evolutiva i, en alguns casos, de poder. També trobem fragments a l'entorn del concepte de *desinstitucionalització*, que en alguns moments de la història ha tingut més força especialment amb alguns col·lectius, tot i que es genera el dubte de la desinstitucionalització total.

Queda clar que la pedagogia social té per objecte l'educació social, que, entre altres disciplines, són les que han sustentat la creació i gestió dels dispositius que Pié planteja. En el si de l'educació social, però, cal fer l'esforç que ens planteja Vilar en forma de repte de futur immediat. El cas de la identitat professional (també plantejada des de l'exposició a l'entorn de la millora de la cultura professional), el treball conjunt respecte al *posicionament moral* i un replantejament, novament, del rigor en l'exercici professional són els eixos bàsics de part del document. El reconeixement, encara demanat per molts professionals i per la pedagogia social en general, només passa per assolir aquestes fites per i des de la mateixa professió. I per això cal intervenir, dissenyar, pensar i escriure sense complexos i amb la solidesa que adquireix fa temps la professió. El discurs que l'educació social és una nova professió potser cal deixar-lo enrere per poder afrontar de debò la maduresa d'aquesta. També haurem de fer una anàlisi de les limitacions reals que es tenen, però, alhora, afrontar la responsabilitat i el lloc professional que tenim i hem de tenir. En aquest cas, s'aposta pel treball intern com a mesura per a la prevenció de la precarietat permanent i del no creixement quant a qualitat de la professió, les accions que esdevé i l'estat d'aquesta en relació amb altres disciplines properes. Al respecte, la cooperació entre universitat i sector professional s'apunta també com a mesura de millora.

En aquesta direcció, la coherència que hi hagi entre la professió-formació en si amb el context social esdevindrà l'oportunitat real del posicionament definitiu de l'educació social. I és en aquest aspecte que Planella ens planteja la incorporació de la pedagogia social a l'entorn de la societat de la informació. Al marge del recorregut històric de la societat postindustrial, s'elabora un missatge

d'incorporació de les *noves tecnologies al servei de les persones*. Si bé hi ha un factor excloent per a molts col·lectius, també és cert que el discurs cal adreçar-lo més cap a les potencialitats que ens donen les noves tecnologies en una societat en què el creixement accelerat, en molts aspectes, ha agafat a *contrapeu* a grups *a priori* no exclosos i que han de fer un esforç per no deixar de ser-ho. D'altra banda, la societat de la informació genera noves maneres de posicionament social que no han de correspondre, en les mateixes persones, amb posicionaments similars. Així doncs, es generen col·lectius exclosos fins i tot dels exclosos o bé nous perfils de persones vulnerables o susceptibles d'exclusió. Si bé l'educació té un paper molt important en aquest *nou* format de societat, l'educació social hi ha de donar una resposta (des del seu posicionament) imminentment, tot aprofitant les potencialitats que es creen. En aquest sentit, hi ha poques publicacions i Planella ens ofereix una visió com a plantejament de present i també de futur obrint noves línies de l'educació social.

Amb tot això, la societat de la informació genera noves maneres de relació no només entre persones, sinó també entre sectors, disciplines i actors socials, alhora que coincideix amb el posicionament ja científic de les ciències socials, fet que ha anat evolucionant i consolidant-se especialment durant la darrera part de l'últim segle. La relació amb aquests fets i, fins i tot, amb el desenvolupament dels valors de l'època i la societat, repercuteixen en els canvis que directament es produeixen en els contextos de la pedagogia social. I en aquest aspecte aprofundeix Úcar, tot fent èmfasi, tal com dèiem anteriorment, a conceptualitzar i matisar al detall el que anomenem *intervenció socioeducativa*. Planteja models com el de la intervenció caritativa, la intervenció basada en la justícia social o bé el de la inclusió social. D'aquesta manera, també es plasma la connexió que aquests models d'intervenció socioeducativa tenen amb la pedagogia social en el seu sentit més ampli. El discurs final defèn el treball conjunt de tots els professionals, investigadors i demés actors d'aquesta intervenció com la clau per poder resoldre les situacions complexes en què es troben els serveis a les persones minut a minut.